

РОЗМЕЖУВАННЯ ТЕРМІНІВ "ВИТРАТИ" ТА "ЗАТРАТИ" ДЛЯ ПОТРЕБ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. Проаналізовано позиції різних авторів щодо визначення понять "витрати" та "управління витратами", на основі яких надано власні трактування. Проведено критичну оцінку термінів "витрати" і "затрати" та вироблена власна позиція автора щодо їх використання.

Аннотация. Проанализирована позиция разных авторов относительно понятий "расходы" и "управления расходами", на основании которых представлены собственные трактовки. Проведена критическая оценка терминов "расходы" и "затраты" и выработана собственная позиция автора по их использованию.

Annotation. The views of different authors on the concepts of costs and cost management were analyzed and based on them the author's definitions were presented. A critical assessment of the terms "costs" and "expenses" was made, and the author's own position on their use was developed.

Ключові слова: витрати, затрати, управління витратами, оцінка.

В економічних науках поняття "витрати" є одним із ключових, навколо якого групуються інші, тож однозначне трактування цього поняття, визначення сфер його застосування в науці та практиці має непересічне значення, отже тема дослідження є актуальною.

Термін "витрати" вивчали чимало вчених-економістів, фінансистів, менеджерів, зокрема: Бутинець Ф. Ф., Коцюба О. С., Пушкар М. С., Сколов Я. В., Г. Фандель та ін. Але, незважаючи на досить значну кількість наукових розробок, залишається низка невирішених проблем, що суттєво знижує ефективність управління витратами суб'єктів господарювання.

Метою даної статті є з'ясування суті та змісту терміна "витрати", його співіснування із терміном "затрати", поглядів представників різних вчених на цей термін, формування власної позиції автора щодо даної проблематики.

Об'єктом є витрати підприємства.

Предметом є визначення поняття "витрат" і "управління витратами", та розмежування його з поняттям "затрати".

В умовах ринкової економіки ефективно управління витратами та результатами діяльності підприємств є важливим і складним завданням, вирішення якого актуальне для нинішніх умов господарювання.

На сьогоднішній літературі наведено багато різних визначень поняття "витрати", але ці визначення часто є неоднозначними і розглядають його з різних точок зору. Тож необхідно проаналізувати визначення поняття "витрати", які наведені у роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, а також нормативно-правових актах (табл. 1).

Таблиця 1

**Визначення поняття "витрати" в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених,
а також нормативно-правових актах**

Автори	Визначення поняття
1	2
Податковий кодекс України [1, пп. 14.1.27 п. 14.1 ст. 14]	Витрати – сума будь-яких витрат платника податку в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, унаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником)
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 "Витрати" (далі П(С)БО) № 16 [2]	Витрати – або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення чи розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
Економічна енциклопедія (т. 1) [3, с. 203]	Витрати виробництва – спожиті в процесі виробництва продукту виробничі фонди підприємства

Особливості бухгалтерського обліку в США [4, с.197]	Витрати – це те, що фірма платить для того, щоб вести діло й отримувати дохід
М. Бойчук [5, с. 270]	Витрати виробництва – витрати живої та уречевленої праці в процесі виробництва
Г. Фандель [6, с. 458]	Витрати (Kosten) – це затрати факторів виробництва у вартісному вимірі
Козак В. Г. [7, с.129]	Витрати – інформація про витрати на будь-що (продукт, або його партію, послуги і т. д.)
Коцюба О. С., Грещак М. Г. [8, с.16]	Витрати підприємства – обсяг використаних ресурсів підприємства у грошовому вимірі для досягнення певної мети
Турило А. М., Кравчук Ю. Б. [9, с. 9–10]	Витрати – це вартісне вираження абсолютної величини застосовано-споживаних ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети
Пушкар М. С. [10, с. 389]	Витрати – це сума спожитих на виробництво товарів, робіт і послуг факторів виробництва (ресурсів)
Нападовська Л. В. [11, с. 64–65]	Витрати – означає використання (відтік) грошових коштів
Нашкерська Г. В. [12, с. 390]	Витрати – споживання або використання матеріалів, товарів, робіт, послуг у процесі одержання доходу
Соколов Я. В. [13, с. 47]	Витрати (рос. расходы) – все те, що тратить організація
Мочерний С. В. [14, с. 130]	Витрати виробництва – витрати на придбання основних чинників виробництва: робочої сили, засобів виробництва (засобів і предметів праці, в тому числі землі) та інших засобів для виготовлення продукції протягом певного періоду
Трубочкіна М. І. [15, с. 17]	Затрати – витрати матеріальних, трудових, фінансових, природних, інформаційних та інших видів ресурсів у вартісному виразі

Закінчення табл. 1

1	2
Шим Джей К. [16, с. 113]	Витрати – показник у грошовому вираженні кількості ресурсів, використаних для досягнення певної мети
Глен А. Велш, Деніел Г. Шор [17, с. 645]	Витрати – це визначена в доларах сума ресурсів, які були використані чи витрачені підприємством протягом певного часу з метою отримання доходу

Проаналізувавши численні погляди на сутність поняття "витрати", було встановлено, що думки авторів розділилися, і їх можна групувати таким чином: грошова форма (фінансовий підхід) – Глен А. Велш, Деніел Г. Шор, Нападовська Л. В.; вартість або споживання ресурсів (ресурсний підхід) – Коцюба О. С. та Грещак М. Г., Турило А. М., Трубочкіна М. І., Пушкар М. С.; зменшення активів чи збільшення зобов'язань (обліковий підхід) – Шим Джей, П(С)БО № 16, Податковий кодекс України.

Оскільки кожен автор трактує дане поняття по-своєму залежно від цілей, які він переслідує, то автор даної статті вважає, що витрати потрібно трактувати як зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань (обліковий підхід), що спричинене сумою грошових витрат (фінансовий підхід), понесених підприємством для придбання ресурсів, використаних для досягнення певної мети (ресурсний підхід). Тобто в цьому визначенні поєднані всі підходи, оскільки, на думку автора, поняття "витрати" вміщує всі названі аспекти.

Під час аналізу поняття "витрати" було визначено про неоднозначність даного терміна в результаті перекладу й узгодженості української, російської та англійської мов. Тому виникає необхідність розмежування понять, зокрема таких, як "витрати" та "затрати".

Пилипенко А. А. [18, с. 16] надає такі підходи до розмежування цих понять (табл. 2).

Таблиця 2

Існуючі підходи до розуміння понять "витрати" та "затрати"

Це синоніми	Це різні поняття	
	Підхід № 1	Підхід № 3
Немає різниці, яке з понять вживати	Затрати – це натурально-речовий показник	Затрати – вартісна оцінка використаних ресурсів, не зменшують власний капітал організації
	Витрати – це вартісний показник	Витрати – зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу

Підхід № 3 є найбільш точним, оскільки відображає трактування поняття "витрати" в П(С)БО 16, а затрати показують не зменшення капіталу (як витрати), а вартість використаних у процесі господарювання ресурсів.

Таким чином, затрати – це будь-яке використання ресурсів, у тому числі і на придбання активів, у той час як термін "витрати" означає використання тільки тих ресурсів, які у процесі визначення фінансового результату компанії

за відповідний звітний період ставляться у відповідність отриманим доходам (дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат).

Таким чином, "витрати" та "затрати" – це різні поняття, що зумовлює необхідність їх розмежування в бухгалтерському обліку.

У даній роботі буде використовуватися термін "витрати", оскільки він більш підходить для дослідження економічного характеру.

Одним із важливих напрямів управлінської діяльності на підприємстві є управління витратами. На сьогодні залишається дискусійним і неоднозначним також трактування поняття "управління витратами" підприємства та її складових елементів.

Для виділення основних підходів до управління витратами необхідно також провести дослідження визначень сутності поняття "управління витратами" у роботах вчених (табл. 3).

Таблиця 3

Визначення економічної сутності поняття "управління витратами"

Автори	Визначення
1	2
Грещак М. Г., Коцюба О. С. [8, с. 26]	Управління витратами – взаємопов'язаний комплекс робіт, які формують коригуючі впливи на процес здійснення витрат під час господарської діяльності підприємства та спрямовані на досягнення оптимального рівня в межах допустимих відхилень витрат в усіх підсистемах підприємства за виконання будь-яких робіт

Закінчення табл. 3

1	2
Данилюк М. О., Лещій В. Р. [19, с. 36]	Процесно-орієнтоване управління витратами – комплексна методологія управління витратами підприємства на основі інформації поопераційного обліку, яка опирається саме на бізнес-процеси і взаємодію операцій у їх структурі для досягнення максимального задоволення кінцевого споживача
Лебедєв В. Г. [20, с. 13]	Управління затратами – виконання всього комплексу функцій управлінського циклу, які спрямовані на підвищення ефективності використання виробничих ресурсів на підприємстві
Пилюпенко А. А. [21, с. 136]	Управління витратами – система принципів і методів розробки й реалізації управлінських рішень, заснована на використанні об'єктивних економічних законів відносно формування й регулювання витрат, забезпечення ефективного використання ресурсів та капіталу підприємства в різних видах його діяльності відповідно до стратегічних та поточних цілей розвитку
Череп А. В. [22, с. 18–19]	Управління витратами дозволяє надати узагальнюючу оцінку ефективності використання ресурсів і визначити резерви збільшення прибутку та зниження ціни одиниці продукції. У процесі управління витратами основна увага зосереджується на мінімізації їх загального обсягу

Як видно з табл. 3, визначення поняття "управління витратами" різними авторами проводиться по-різному. В даній статті пропонується розуміти управління витратами як динамічний процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високих економічних результатів діяльності підприємства на основі організації ефективного використання його ресурсів і забезпечення оптимального рівня витрат.

Таким чином, витрати – це зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що спричинене сумою грошових витрат, понесених підприємством для придбання ресурсів, використаних для досягнення певної мети. А управління витратами – це процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високих економічних результатів діяльності підприємства. В системі обліку й контролю з метою уникнення плутанини, а також, зважаючи на існування П(С)БО – 16 "Витрати", необхідно, в основному, вживати термін "витрати", який є традиційним для української мови.

Подальшим дослідженням може стати аналіз методів управління затратами та вибір найбільш оптимального для різних видів промисловості.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрану. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : minfin.gov.ua. – Назва з екрану. 3. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 1 / відп. ред. С. В. Мочерний. – К. : Видавничий центр "Академія", 2000. – 864 с. 4. Особливості бухгалтерського обліку в США. Peculiarities of accounting in the USA / пер. з англ. ; за ред. д.е.н. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : ЖІТІ, 1997. – 559 с. 5. Економіка підприємства : навч. посібн. / І. М. Бойчук, П. С. Харів, М. І. Хопчан та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Каравела ; Львів : Новий світ – 2000, 2001. – 298 с. 6. Фандель Г. Теорія виробництва і витрат / Г. Фандель ; пер. з нім. М. Г. Грещака. – К. : Таксон, 2000. – 520 с. 7. Козак В. Г. Визначення поняття "витрати" та їх оцінка / В. Г. Козак // Реформування економіки України: стан та перспективи : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., 26-27 листоп. 2009 р., м. Київ. – К. : МІБО КНЕУ, 2009. – С. 129–131. 8. Грещак М. Г. Управління витратами : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / М. Г. Грещак, О. С. Коцюба. – К. : КНЕУ, 2002. – 131 с. 9. Турило А. М. Управління витратами підприємства : навч. посібн. / А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с. 10. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2002. – 628 с. 11. Нападовська Л. В. Управлінський облік : підручник для студ. вищ. навч. закл. / Л. В. Нападовська. – К. : Книга, 2004. – 544 с. 12. Нашкєрська Г.

В. Бухгалтерський облік : навч. посібн. / Г. В. Нашкерська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с. 13. Соколов В. Я. Учет затрат – от теории к практике / В. Я. Соколов // Бухгалтерский учет. – 2005. – № 6. – С. 44–47. 14. Мочерний С. В. Основи підприємницької діяльності : навч. посіб. / С. В. Мочерний, А. О. Устенко, С. І. Чеботар. – К. : Видавничий центр "Академія", 2001. – 280 с. 15. Трубочкина М. И. Управление затратами предприятия : учебн. пособ. / М. И. Трубочкина. – М. : Инфра-М, 2006. – 218 с. 16. Шим Дж. К. Методы управления стоимостью и анализа затрат / Дж. К. Шим, Дж. Г. Сигел ; [пер. А. П. Калужный]. – М. : Филинь, 1996. – 344 с. 17. Велш Г. А. Основи фінансового обліку / Глен А. Велш, Деніел Г. Шор ; пер. з англ. О. Мінін, О. Ткач. – К. : Основи, 1997. – 943 с. 18. Пилипенко А. А. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань : монографія / А. А. Пилипенко, І. П. Дзьобко, О. В. Писарчук ; за заг. ред. докт. екон. наук, доц. Пилипенка А. А. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 344 с. 19. Данилюк М. О. Теорія і практика процесно-орієнтованого управління витратами / М. О. Данилюк, В. Р. Лещій. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2002. – 242 с. 20. Лебедев В. Г. Управление затратами на предприятии : учебн. пособ. / В. Г. Лебедев. – СПб. : Бизнес-пресса, 2003. – 255 с. 21. Пилипенко А. А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства : наукове видання / А. А. Пилипенко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 276 с. 22. Череп А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання : монографія. Ч. 1 / А. В. Череп. – Х. : ІНЖЕК, 2006. – 364 с.